

tővé Tótfalusi Kis Miklós valamennyi ismert írásának, így a *Síralmas panasz*nak vagy a nap-tárakban közölt alkalmi verseinek, még kevésbé lappangó, alig ismert vagy még fel sem kutatott írásainak, előszavainak, toldalékoknak, tipográfusi megjegyzéseinek maradék nélküli közlését. Ezek itt érthető hiánya azonban arra figyelmeztet, hogy a legnagyobb magyar könyvnyomtató-kiadó pályájának teljes meg-rajzolásához már nem nélkülözhető az irodalmi hagyatéék egésze.

Holl Béla

Teleki Sámuel és a Teleki-Téka. Válogatta, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta Deé Nagy Anikó. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1976. 259 l.

A Kriterion-kiadó változatos és gazdag, sok értéket közreadó Téka-sorozatában látott napvilágot a „Teleki Sámuel és a Teleki-Téka” című gyűjteményes kötet. A közhelyszámba menő megállapítás, hogy a mű hiányt pótol, ezúttal több, mint igaz. Teleki Sámuel a XVIII. századi művelődésnek azok közé a nagy jelentőségű alakjai közé tartozik, akikkel a tudományos kutatás meglehetősen mostohán bánt, noha a vele kapcsolatos néhány újabb publikáció is méltán felkeltheti iránta az érdeklődést. Általában igen keveset tudunk a nem irodalmi vagy tudományos alkotásaikkal, hanem a művelődésben egyéb tevékenységükkel érdemeket szerzett olyan egyéniségekről, mint amilyen Teleki Sámuel is volt, az iskolai oktatásban és a köztudatban pedig szinte még a nevük is ismeretlen.

A kötet közreadója, Deé Nagy Anikó a lehetőségek szabta keretekben sokoldalúan mutatja be az erdélyi kancellár alakját, életének, működésének főbb mozzanatait. Tömör és tartalmas bevezetésében hangsúlyozza, hogy Teleki Sámuel érdeklődése és tevékenysége nem korlátozódott a könyvtárra, amelynek alapítása a nevéhez fűződik; politikai és művelődéstörténeti szerepe, tudományos tevékenysége is számottevő, s nagyrészt feltárára vár.

Ennek ellenére a kötetbe bekerült dokumentumok jórészt a könyvtárról vagy róla is szólnak. Ez nemcsak azért helyes, mert mégis a Téka volt Teleki Sámuel legfőbb alkotása, hanem azért is, mert így, a több évtizedet felölelő levelezés tükrében érzékelhető igazán, mennyi

munkát, gondot, költséget vállalt a kancellár egy hosszú életen át a páratlan gyűjtemény létrehozásáért, milyen nehézségek leküzdése árán tudta megteremteni a távolból a könyvtár megfelelő marosvásárhelyi elhelyezését, s – ami különösen közel hozza egyéniségét az olvasóhoz – mennyi önmegtagadást, fájdalmas áldozatot is követelt az idős Teleki Sámuelől az önkéntes lemondás évtizedeken át kialakított, maga teremtette közvetlen környezetét alkotó kedves könyveiről, akkor, amikor nagy öröm is volt számára, hogy elérte ifjúkorában kitűzött célját, a „Musis Patriis, Gratisque Posteris” átadott köz-könyvtár létrejöttét.

A kötetnek mintegy negyed részét alkotja a bevezető tanulmány, ezt követi 82 levél, amelyből 71-et maga Teleki Sámuel írt, 11 pedig neki szól. Nehéz bármit is kiemelni az összességükben rendkívül érdekes dokumentumokból; sorra olvasva őket, mintha egy eddig ismeretlen naplót vagy emlékiratot tartana kezében az olvasó (éppen ezért talán szerencsésebb lett volna a leveleket egyetlen, szoros időrendben közreadni), mégis külön említést érdemel a 9. számú, Friedrich Miegehez szóló, s az erdélyi szellemi életről, művelődési állapotokról képet festő levél. Számszerűen a két könyvtárhoz, Szász Józsefhez és Kelemen Mártonhoz írott (19, ill. 16 db.) levél alkotja a gyűjtemény gerincét, s különös jelentősége van a kancellár feleségének, az ugyancsak könyvgyűjtő Bethlen Zsuzsannának írott 10 levélnek is. A Telekinek szóló levelek írói közül Bod Péter, Kovásznai Sándor, Zilai Sámuel, Kazinczy Ferenc kiemelkedő jelentőségűek.

A kötet további részében magyar fordításban olvashatunk részleteket Teleki Sámuel más írásaiból: útinaplójából, könyvtári katalógusa egymást követő köteteinek előszavából (amelyek igen értékes, eddig nagyrészt rejtett művelődéstörténeti dokumentumok), végrendeletéből és könyvtári törvényeiből, valamint első könyvtárosának, Mihelyes Jánosnak naplójából.

Deé Nagy Anikó a marosvásárhelyi Teleki-Téka teljes levelezés- és iratanyagából merítette a kötet anyagát. Remélhetőleg mielőbb sor kerülhet egy minél teljesebb Teleki-levelezés kötet és egy terjedelmes Teleki Sámuel-monográfia közreadására is, amelyből még közelebről megismerhetjük a kancellár nagy jelentőségű és szeretetreméltó alakját.

F. Csanak Dóra